

(bragt i Weekendavisen juni 2008)

Den anatolske fristelse

Tyrkiets fremtid er genstand for en forbitret kulturkamp: Atatürks gamle statselite over for de økonomisk succesrige opkomlinge i form af den konservativt-islamiske, men EU-venlige Erdogan-regerings vælgergrundlag. De to hold tørner sammen i både Istanbul og den opadstræbende provins.

Af Michael Thumann

Der står hun så, det nye Tyrkiet. Hendes tørklæde er af silkechiffon og holdt i en dæmpet violet. Blusen kridhvid og kjolen slidset op i siden. Høje hæle. Håndtaske af sort kunststof med violet pynt. "Alting skal flyde sammen," siger den kvindelige chefdesigner og retter på modellens hovedtørklæde. »*Hosgeldiniz!*«: Velkommen hos Tekbir, Profetens modeskaber.

Skrædderiet i Istanbul byder også på en hvid buksedragt med tilhørende mønstret hovedtørklæde i skriggul, for "det er denne sommers nye betoningsfarve," forklarer designeren, som ofte er på farten til modemekkaerne Milano og Paris. *Tørklæde og karriere* hedder den bog, der ligger på hendes chefs skrivebord. "Dem, der på én gang gerne vil følge moden, være troende og have succes, handler hos os," siger Mustafa Karaduman. Tekbir er Tyrkiets største producent af tørklæder. "Jeg har en drøm," siger Karaduman. "Jeg ville ønske, at alle kvinder i Tyrkiet smykkede sig med vores tørklæder – ikke fordi de var tvunget til det, men fordi de fandt dem smukke."

Sekulære tyrkere føler sig truede af sådan tale. Er manden forretningsmand eller fundamentalist? Den påtrængende mistanke er, at går man med tørklæde, er man til sinds at indføre en islamisk republik. Den mistanke må Ayşe Böhürler leve med. Hun er journalist, kvindeforsker og medstifter af landets konservative regeringsparti AKP, og for hende er tørklædet et bevidst tilvalg. Hendes er sandfarvet, og mobiltelefonen klæber ofte til det. Böhürler løfter knap blikket fra den bærbare computer, mens hun taler: "Tørklædet dølger i Tyrkiet ofte den voldsomme forandring, som kvinderne har foretaget," siger hun.

Hendes mor dækkede sig til begrundet i traditionen. Men for den unge kvinde er det "mit eget personlige valg at gå med tørklæde. Jeg betragter det som et led i min religiøsitet. Og som et oprør mod en tyrkisk-national stil, der tvinges igennem ovenfra." Hvor troende må man som tyrker have lov at være i den verdslige stat grundlagt af Kemal Atatürk? Dét, siger Böhürler, vil fremtiden vise. "Religiøse tyrkere forbliver tro mod deres værdier og er samtidig oplyste, moderne og demokratisk tænkende mennesker."

Ren dobbelt selvfølelse, to gange det nye Tyrkiet. Væk med vestlige fordomme og de gamle orientalistiske forestillinger i sort/hvid. Under tørklædet skjuler sig ikke en retsløs, knægtet, gennembanket morlil. Ej heller en from ung pige, som brødre og onkler må beskytte mod omgivelserne. Tyrkiet går en ny tid i møde. De troende tyrkere vil ikke længere finde sig i at blive afskrevet som tilbagestående. Hvad mere er: De oplever sig selv som langt mere fremskridtsvenlige end den ekstremt sekulære

klasse af officerer, dommere og embedsmænd, der siden 1923 har drevet Atatürks land frem.

Troende tyrkere står tvivl om denne klasses ret til at herske alene og råber: 'Islam og modernitet hænger fint sammen!' Med dette løsen drager de fra Anatolien ind til metropolen Istanbul, og med det erobrer de hovedstaden Ankara fra provinsen. Enkelte af dem sidder i premierminister Tayyip Erdoğan's konservative AKP-regering. Målet er et reformeret Tyrkiet.

Men hvad vil det sige?

Det gamle Tyrkiet har en grim mistanke om, at de religiøse går med tørklæde for at styrte den sekulære republik. De troende har en hemmelig plan om at indføre et nyt Iran; de lader bare, som om de er moderne, og vil i virkeligheden have *sharia*-lovgivning. Sådan taler modstanderne og blæser til angreb. Højesteret prøver p.t. et krav om at forbyde AKP og Erdoğan's regering. Angiveligt grundet antisekular aktivitet. Men bag det tynde anklageskrift og den politiske proces ligger ikke et juridisk motiv. Drivmidlet er den nøgne angst for de troende tyrkeres voksende magt. En dyb flænge går gennem samfundet, og alle mistror alle. Kampen om landets fremtid er blæst i gang.

Hvem er så de troende tyrkere, som kræver medindflydelse og magt i det sekulære system? Hvordan vil de forandre Tyrkiet? Hvor får de deres kraft og selvfølelse fra?

I begyndelsen var Anatolien. Anatolien ligger i hjertet af Tyrkiet, og Kayseri er Anatoliens absolutte midte, en by fuld af troende muslimer. På de støvede sletter for foden af Erciyes-bjerget grundlagde seldsjukkerne den første tyrkiske stat. I dag hersker de handlende i Kayseri. Byens basarer reklamerer for sko og oksekødsskinke. Over indgangen til den ene basar hænger en plakat med statspræsident Abdullah Gül fra AKP og teksten "Vi er stolte af dig!". Gül kommer fra disse kanter og blev forrige år valgt til sit embede trods indædt modstand fra det radikalt sekulære establishment.

Kayseri kan læses som en åben bog om Tyrkiet. Her har vi præsidenten og dér koranskolen Sahabiyes mur med århundreders sod – og derovre den gamle fæstning. Men ellers er der ikke meget tilbage af historien. Kayseri er på vej ind i fremtiden. Bulldozere pløjer gamle boligkvarterer ned. Den nye busterminal – et eksperiment i glas, plastik og hvidt beton – ser ud, som om en rumfærg kan lande der, hvad øjeblik det skal være. Ved banegården ligger et kæmpe industriområde, hvor der i 2004 blev grundlagt 139 nye virksomheder på en enkelt dag. Plakater reklamerer for at drikke mere Cola Turka og køre mere i tyrkisk traktor.

Saffet Arslan ryger en Davidoff-cigar ved sit opryddede skrivebord. Ejeren af Ipek (en af Tyrkiets største møbelfabriker) er en anatolsk faderfigur med store sorte øjenbryn, sølvgråt hår, et veltæmmet hvalrosskæg og forgyldte læsebriller. Han har to lidenskaber. Den ene er at samle på bønnekæder, *tesbih*, den anden gælder udvidelsen af forretningen. Han ser Iran og Golf-staterne som markeder. "Jeg glæder mig over Tyrkiets åbning under den siddende regering."

Globaliseringen, som det statstro establishment i Ankara fordømmer, anser Arslan for et gode. "Vi må ruste os til den, omorganisere vores banker og befri staten for overflødig ansvar." Kreditter og skatteeftergivelser – som den tyrkiske stat, før Erdoğan kom til magten, gerne delte ud af til nødlidende koncerner – regner han for en sygdom. "De ødsler bare pengene bort og er i sidste ende alligevel ikke konkurrencedygtige."

Arslan har altid klaret sig selv. Hans far var en simpel tæppemager. Forældrene sendte ham efter grundskolen ud at arbejde. Allerede som 14-årig puklede han som snedker på et møbelværksted. "Jeg har lavet sofaer og stole – og betrukket lænestole, så der ikke blev en fold tilbage." Han fremviser et gammelt foto fra en lille møbelforretning. Det blev der to og siden fem butikker ud af, og i 1991 grundlagde han sit firma, Ipek. "Dengang købte folk silkebetrukne møbler som gale, så forretningen udvidede hurtigt." Dernæst lyksaliggjorde Ipek tyrkerne med klapsenge. Arslan købte en grund, hvorpå der stod en zinkfabrik, som i dag også tilhører ham. I Kayseris centrum drev han en handelsarkade. Er denne 51-årige mand en storkapitalist uden noget værdisæt, eller er han en muslimsk forretningsmand med troen i behold?

"Islam tilsiger os, at profit skal være retfærdig: Man skal arbejde hårdt, man må ikke snyde andre, og man skal hjælpe dem, der er i nød," siger Arslan. Hvem hjælper han selv? "Jeg finansierer en skole og et sportscenter, og vi uddeler stipendier til studerende. Erciyes Universitet i Kayseri bliver støttet af mange forretningsfolk, og fakulteter og skoler bærer stifternes navne. Det står der ikke i Koranen, at man skal; det er simpelthen udtryk for kulturen i byen, siger Arslan stolt. "Når man arbejder hårdt, gør man sin pligt og glæder Gud." Derfor har Kayseri kun få restauranter og næsten ingen barer, hvor folk jo bare spilder tiden.

Forpligter Gud ikke også den troende til at drage til Mekka og bede fem gange om dagen? Altså, Arslan *har* allerede været på pilgrimsrejse, og tiden rækker ikke rigtig til at bede. Men hans ansatte kan bede i fabrikkens moske i middagspausen. Og om fredagen tager de alle sammen ind til den store nye moske – det tager kun fem minutter i bus.

Gudshuset minder om Istanbuls store fredede bygningsværker fra det 16. århundrede. En prægtig indre gård, en kuppel på 35 meter i diameter, marmorgallerier, ædelstensøjler og guldlysekroner. Her kan snildt være nogle tusinde troende – mændene fornedet, kvinderne foroven iført tørklæder. Ingen sultan har bygget denne moske, ej heller en statslig religionsmyndighed. Nej, Kayseris forretningsfolk har selv stået bag. Heraf også det fine navn: "Centralmoske for den organiserede industrizone". Den rager op over et nærliggende kraftværk med kromglimtende varmerør, som både forsyner både Kayseris fabrikker og gulvvarmen i det spritnye gudshus.

Mændene ved symaskinerne hilser høfligt på deres kvindelige chef

Kayseris økonomiske mirakel ved egen kraft med dets blanding af hightech og høje moralske fordringer kaldes – i en rapport udsendt af det Europæiske Stabilitetsinitiativ i Istanbul og Bryssel – for den "centralanatolske revolution". Mens bedstefædrene

arbejdede i enorme koncerner med hovedsæde i Ankara, har sønner og børnebørn taget lykken i egen hånd.

Og kvinderne? Det Europæiske Stabilitetsinitiativ fortier i rapporten *Islamiske calvinister* ikke problemerne: det lave antal udearbejdende kvinder eksempelvis. For knap tre år siden havde kun 37 procent af dem et job. Hvad har ændret sig?

Berna Ilter fører an forbi stablerne af madrasser i hendes fabrikshal. Mændene ved symaskinerne ser op på hende og hilser høfligt. Hun vinker tilbage. Og så forklarer hun de forskellige madraskulturer rundt om i verden. Hun ælter et silkebetrukket eksemplar: "Den her er blød i skulder- og hofteområdet, den sælger godt i Holland." Hun trykker på den næste madras: "Stenhård – det kan pakistanerne godt lide." Berna Ilter har specialiseret sig i det internationale marked. En tyrkisk kvinde, der som chef sætter sig igennem i Anatoliens mandesamfund, frygter ikke globaliseringen. "Før jeg producerede madrasser, handlede jeg med metalproduktion." I Nigeria solgte hun ståldøre til badeværelser og toiletter: "Folk var bange for at blive overfaldet på toilettet, derfor købte de mine skudsikre døre."

For den 33-årige kvinde er madrasfabrikken ikke et livsværk, men blot én blandt flere muligheder for at være en succesrig kvinde. "Der er kvinder, der benytter sig af deres kvindelighed for at komme frem," siger hun. "Dem kan jeg ikke tage alvorligt."

Berna Ilter er medlem af en national interesseforening for forretningskvinder – som den indtil videre eneste kvindelige virksomhedsleder i Kayseri. Ansætter hun fortrinsvist kvinder? "Det er et problem. Hos mig arbejder der 70 mænd og kun 11 kvinder. Mange kvinder vil på grund af børnene hellere arbejde hjemmefra, men det er desværre svært hos os." Berna Ilter vil gerne have oprettet en børnehave i industriområdet og taler med de andre fabriksejere om det. "For jeg vil ubetinget have flere kvinder." Spiller tørklædet ingen rolle i den forbindelse? "Nej." Selv lader hun sit lange hår hænge frit.

På hendes fabrik arbejder der altså både mænd og kvinder, de sidste med og uden tørklæde. De politiske debatter i Ankara og det strikse forbud mod tørklæder på universiteter og i offentlige bygninger finder Ilter trættende: en ren mandediskussion, der tager opmærksomheden fra landets virkelige problemer. Som "sekulær borger" har hun ikke lyst til at stille sin religion til skue. "Jeg ser ikke på, hvad der er uden på hovedet, men på, hvad der er inden i det. Den enkelte kvinde skal selv bestemme, om hun vil kaste tørklædet eller ej."

Flertallet af tyrkiske kvinder går med tørklæde. Ifølge en ny undersøgelse foretaget af det private Sabanci Universitet binder 49 % det helt traditionelt med en simpel knude under hagen. Så kan der godt ind imellem stikke nogle hårstrå udenfor. 11 % går med den af de sekulære særligt forhadte "turban", der slynges rundt om pande og hals, så kun ansigtet er frit.

"Tørklædet er ikke noget politisk kampsymbol," siger journalisten Ayşe Böhürler. »Det er en del af vores kultur, derfor går vi med det." Man behøver ikke se vestlig ud for at tænke fremskridtsvenligt. Sabanci-undersøgelsen fandt frem til, at antallet af tørklædebærere er faldet med 10 % i Erdoğan's regeringstid. Det nye er, at stadig

færre af tørklædekvinderne gemmer sig derhjemme. De arbejder, kører med bus, strømmer til indkøbscentrene og forlanger på den strengt sekulære stats markedsplads samme rettigheder som de kvinder, der ikke går med tørklæde.

I sidste ende handler det om frihed!

Tørklædekvinderne er måske det vigtigste billede på den "anatolske tiger", som man i Tyrkiet kalder den voksende middelklasse. Det var den tidligere præsident Turgut Özal – Verdensbankmand og troende muslim – som i firserne hentede tigreren ud af dens bur. Væk med reguleringen af valutahandlen, ud med statsgysser og toldmure; hit med eksportstøtten. "Özal ønskede, at forretningsfolkene ikke længere skulle være nødt til at stå i kø hos embedsmændene i Ankara for at kunne tjene penge," siger Şahin Alpay, politolog og klummeskriver i Istanbul. "Den nye middelstand forstod beskeden: Markedsøkonomi er godt, og det samme er frihed og borgernes uafhængighed."

Alt sammen krav fra det frigjorte folk, som fik det til at løbe koldt ned ad ryggen på mange generaler og statsanklagere. Netop med slagord som disse blev den troende muslim Tayyip Erdoğan valgt til premierminister. De fleste af hans tilhængere kommer fra det konservative Anatolien – fra den tyrkiske periferi. I Ankara brydes Erdoğan med centralstatens dommere, funktionærer og officerer.

Hvordan erobrer man centrum? 'Med penge' har den anatolske middelklasse traditionelt ment. Det nye svar er: 'Med intelligens og udsendelser', dvs. med universiteter og medier. Istanbul er en passende skueplads for kappestriden. Mediemetropol, industrigigant, talkshow-by – Tyrkiets kulturelle og intellektuelle hjerte, efterstræbt siden tidernes morgen. Den osmanniske hærfører Mehmet Fatih indtog Konstantinopel i 1453. Fatih betyder "erobrer", og navnet har været i flittig brug siden.

Konservative forretningsfolk fra Anatolien sponsorerer universitetet

Ikke langt fra Mercedes-lastbilfabrikken ved metropolens porte grundlagde anatolske stiftere for ti år siden et universitet med netop dette navn. Nu går deres børn her. Fra Fatih-campus kan de studerende skue langt ud over et stort hav og en behagelig fremtid. På grønsværen foran universitetsbygningen af mursten sidder unge kvinder med tørklæde ved siden af kvinder med løsthængende, afbleget hår. Glatbarberede fyre sidder ved siden af hvalrosskæg, og lyshudede unge ved siden af mørke, solgarvede typer.

"Vi har studerende fra Kina og Afrika, Mellemøsten og Rusland," siger Gökhan Back, professor i internationale relationer. Selvfølgelig er de fleste dog tyrkere – i øvrigt flere kvinder end mænd. Ved Fatih Universitet læser omkring 8.000 unge mennesker. Til forskel fra, hvad der er tilfældet ved mange statsuniversiteter, kommer de fleste af dem ikke fra Ankaras og Istanbuls øverste lag. "De kommer fra det østlige bagland," siger Back, "fra konservative familier, der har tillid til os, fordi de føler sig tæt på vores kultur."

Hvad mener han med 'kultur'?

"Ja altså, at de studerende befinder sig i en anstændig atmosfære her, og der fx ikke er nogen, der tager stoffer på universitetet." Til den anstændige atmosfære hører også, at der om fredagen ikke er undervisning under middagsbønnen. Og hvilke anstændige fag kan man så lære på Erobrerens Universitet?

Back opregner: forvaltning, ingeniørvidenskab, humaniora, økonomi, international politik og sprog: kinesisk, engelsk og spansk. Ikke arabisk, til trods for at det arabiske marked er stadig vigtigere for Tyrkiet?

"Nej," forklarer Back, "det kunne blive misforstået af det sekulære establishment." Af samme grund har Fatih Universitet indtil videre heller ikke åbnet noget religionsvidenskabeligt fakultet. "For os er det for risikabelt. Vi bør være de sidste til at tale om religion."

Netop fordi man *er* religiøs her. Universitetet blev sponsoreret af konservative forretningsfolk fra Anatolien – en af dem Backs far. Alle står de ideologen Fetullah Gülen nær – en prædikant, hvis tilhængere forstår hans lære som oplyst islam. Gülen har siddet fængslet i Tyrkiet og tillige været truet af arrest, og han bor i dag mestendels i eksil i USA. Gülen har angiveligt aldrig selv set universitetet, der køres af hans bevægelse. I stedet træffer han de studerende, der går med i bevægelsen. "Mange af dem går ind i erhvervslivet," siger Back. En tredjedel vender tilbage til familiens eget foretagende, og nogle tager hyre hos eksempelvis Mercedes-Benz Türk. Istanbul er et boomende arbejdsmarked. En af dimittenderne er det allerede lykkedes at komme ind i det politiske centrum: Han er ungtparlamentsmedlem for AKP.

Men for at blande sig i storpolitik og Tyrkiets debatter kræves mere end et sæde i parlamentet. Meningsmonopolet lå i årtier i hænderne på sekulære og statsnære ejere af store virksomheder. Den tid er forbi. Angrebet på monopolet kommer fra et hvidt kontorpalads med automatvandede plæner omkring sig: Zamans hovedkvarter i Istanbul.

Den indflydelsesrige avis har et oplag på omkring 750.000. Hertil kommer et nyhedsbureau, et ugeblad og en professionelt udført engelsksproget avis. Dette medieimperium tilhører anatolske forretningsfolk i kredsen omkring den eksilerede prædikant Fetullah Gülen. Mange synes, at Zaman-bygningen med dens atrium og glaskontorerne er for steril og amerikansk. Men det strenge rygeforbud og den pinlige renlighed er en del af selvforståelsen. Her kommer værdier til udtryk i det ydre: Redaktøren er tydeligvis anstændig, oprigtig, velorganiseret og uimodtagelig for forførelse af enhver slags. Man går på poleret hvid granit, ser ryddede hvide borde overalt og tager en hvid vindeltrappe op til forlagschefernes og chefredaktørernes kontorer.

"Velkommen!" Ekrem Dumanl fører den besøgende hen til et møbel, som danner en smuk syntese mellem østlig selskabelighed og vestlig modernitet: en lang divan betrukket med sort læder, kølig og enkel, og hertil et tebord i krom og hvid lak. Og hvilken syntese sælger Zaman så sine læsere? "Tro, værdier og en sekulær stat hænger fint sammen," siger den 44-årige chefredaktør fra lillebyen Yozgat i det centrale Anatolien. "Der er ingen, der ønsker at afskaffe verdsligheden."

Det er alt sammen en spøgelsesdebat. Det, der i virkeligheden foregår i Tyrkiet, er en konflikt mellem klasser. "De gamle eliter i bureaukratiet og hæren generes af, at de konservative anatolere lægger vægt på deres værdier og alligevel vil have noget at skulle have sagt."

Værdier? Står den islamiske "hemmelige dagsorden" bag, sådan som de venstresekulære advarer om? Tvangstørklæde til alle? Dumanlı afviser det. "Dagsorden er der ingen af. For os handler det om en liberal-konservativ verdensanskuelse, om familieværdier og den rette blanding af tyrkisk kultur og vestligt demokrati." Og hvordan udmønter det sig i avisen? "Vi skriver, at Tyrkiet bør være tolerant over for alle trosretninger – og demokratisk og åbent." Zaman plæderer for tyrkisk indmeldelse i EU.

Den Europæiske Union tager avisen allerede nu ret intensivt i betragtning. I Tyskland sælger Frankfurt-udgaven af Zaman op til 50.000 aviser om dagen. Den engelsksprogede Zaman i Tyrkiet læses af de udenlandske diplomater, videnskabsfolk og journalister. Avisens netudgave bliver især læst i USA og i det muslimske Malaysia.

Den engelsksprogede udgave er en tillægsbeskæftigelse med en strategisk vision. Hver gang Tyrkiet kommer på alverdens forsider, "vil vi sende vores syn på tingene ud i verden", siger avisens leder. Han ved, at udlandets opfattelse er med til at afgøre den bitre indenrigspolitiske strid. Tyrkiet ligger trods alt i optagelsesforhandlinger med EU.

Håndværkere opdager borgerskabets søde fristelser

Til sidst endnu et spørgsmål: Hvordan laver chefredaktøren en værdikonservativ avis? Dumanlı ler. Man behøver bare give afkald på de letpåkledte kvinder i fuldt kropsformat, som konkurrenterne bringer på forsiden. "Vi vil hellere have en flot layout."

Stil, indpakning, udseende... Det er vigtigt for mange af de folk fra periferien, der rykker frem i republikkens centrum. Istanbul er et catwalk for den smarte nye elite. Fars jordbrune stofbukser med knæ i og mors brede køkkenklædning vil de succesrige unge anatolere ikke længere kendes ved. Hvorfor skulle de også det, når de kan få Prada – eller Vakko, det tyrkiske mærke for karrieremagere. I Istinye Park, der er Istanbuls nyeste shoppingcenter, kan man besigtige, hvordan de mere velbærgede af anatolerne gør sig globale.

Tørklæder fra Tekbir eller – når portotillægget ikke er noget problem – Chanel. Ærbart undertøj i uskyldshvid fra Diane von Furstenberg.

Caffè latten bagefter er ikke værdiløst, men hører sig alligevel til. Hun bærer tørklæde, han bærer babyen. De større børn kører vandscooter på en kunstig sø under kulørte neonrør. Sådan fordriver såvel sekulære som religiøse mænd og kvinder tiden. Istinye Park er ingen gudfrygtig oase, men derimod et af Tyrkiets største indkøbscentre, som også AKP-borgmesteren flittigt støtter, og som konservative forretningsfolk har aktier i.

"Mange tidligere håndværkere fra provinsen har for længst fået øjnene op for borgerskabets søde fristelser," siger Sebnem Gümüşcü, som skriver ph.d. om Tyrkiets nye elite. "Religiøse symboler som tørklædet kan i den forbindelse blive forbrugsgoder." Ganske vist må en god muslim ikke forbruge for meget. Men hvis man nu har brug for en ny bil, og den bil man køber er rigeligt stor, så kan man altid retfærdiggøre det med, at "en god muslim har gjort sig fortjent til det".

Ikke desto mindre har tørklædefabrikanten Mustafa Karaduman for nylig – efter et af firmaets modeshow – måttet tåle kritik fra tyrkiske islamister. Tekbirs modeller er for flotte. "I islam er det ikke tilladt kvinder at spankulere koket omkring foran mænd," rasede den islamistiske avis Milli Gazete, som står gammel-islamisten Necmettin Erbakan nær. Sådanne modeshow "i påstået islamisk ånd" er en skændsel.

Men den islamiske ånd er tydeligvis fleksibel. I Istanbul opstår der lukkede boligområder for troende, der har råd. De spritnye, dyre boliger i bebyggelsen Hilal konaklar blev udsolgt i løbet af kort tid. Der lokkes med en lille moske, med palmer og et modstrømsanlæg i svømmebassinet, hvor man i direkte sol ikke sætter sig hen i bikini, men i en luftig buksedragt. Vorherre og hudlægen til glæde.

Dem, der ikke har penge til at bo fast i sådanne passende omgivelser, kan i det mindste booke sig ind på et anstændigt hotel i weekenden. Byotell i Istanbul byder på udsigt til alle sider over et boomende businesskvarter. På de tre nederste etager kæmper en Health Food-restaurant, Jasmina Beauty Club og et Antiaging-and-Slimming-Center for gæsternes sunde liv. Der er familiesuiter, og i restauranten er divanerne rummelige. En moske befinder sig lige i nærheden. I hotelloobbyen sælger en juvelerer rubiner så store som golfbolde og kalligrafiske bede-sentenser udført i brillanter. Ved siden af reklamerer et rejseselskab for pilgrimsrejser til Mekka, hvor man mod et tillæg kan leje en luksuslejlighed med udsigt til *kaaba*'en. Det, der virkelig adskiller hotellet fra andre, er imidlertid drikkeudvalget.

"Må vi gerne se vinkortet?"

Tjeneren beklager: "Vi fører ikke alkohol." Ingen steder på hele hotellet? "Ingen steder på hele hotellet." Den nye elite drikker frugtsaft.

Sådan forsones modernitet og tro udadtil; vestligt inspireret universalkomfort smelter sammen med muslimsk sædvane. Det er ikke religion i renkultur, men dens magelige popularisering. Ikke alle kan være så forbilledlige som Ali Bulaç, en af den nye troende elites åndelige visionære. I stedet for frugtsaft får man te hos ham. Den hele glamour giver han afkald på. Han er journalist og medgrundlægger af avisen Zaman. Hans kontor er forsynet med et træbord, to stole, en regnemaskine og en udtørret stueplante. Den eneste pynt er hans artikler, med hvilke han har skabt sig et ry som den anatolske elites åndelige leder.

Det generer Bulaç, at Tyrkiets modernitet af mange bliver målt på, hvor "vestlig" den tager sig ud. "Det Osmanniske Rige orienterede sig åndeligt for meget mod Øst, mens Tyrkiets sekulære elite stirrer sig blind på Vesten. Begge har kun én vinge, og derfor kan de ikke flyve." Anderledes med de muslimske intellektuelle af i dag – de taler

engelsk og arabisk, de læser oplysningstænkningen Immanuel Kant og den middelalderlige lærde Ibn Chaldun.

Kant og Chaldun, det er længe siden. Hvori består moderniteten? Tyrkiet har i det 20. århundrede taget et stort spring ind i moderniteten, siger Bulaç. Statens grundlægger, Kemal Atatürk, moderniserede landet fra oven. "Et nyt borgerskab blev skabt, fezen forbudt, hovedtørklædet gjort fredløst, den vestlige livsstil efterlignet, religionen brændemærket som tilbagestående og udelukket fra det offentlige liv."

"De troende tyrkere råber på borgerlig frihed."

Siden statens dannelse har Frankrigs strikse verdslighed været forbilledet – staten opdrager folket, og Ankara hersker som centrum over periferien. "Landet er både stivnet," vurderer Bulaç, "og rystet over moderniseringen i det 21. århundrede." Den kommer nedefra. I provinsen er den anatolske kapital gået sammen med det troende folk om at støtte AKP-regeringen. Kernepunktet er, at islam og modernitet ikke står i noget modsætningsforhold i Tyrkiet – tværtimod. "Her i landet er islam og den flittige, troende middelstand moderniseringens motor," siger Bulaç.

Sekulære kritikere bebrejder Erdoğan, at han søger en ikke-vestlig vej til moderniteten. "Det passer ikke, for troende tyrkere handler det blot om, ikke simpelthen at kopiere Vesten, men at forbinde universelle værdier med vore egne."

Det samme hævder mange asiatiske herskere. "Forkert igen: Den asiatiske model ligner kemalismen langt mere. Vi vil en modernisering, der kommer fra nedenunderen, ikke fra oven. Borgerdeltagelse, ikke bajonetter."

Også de troende muslimer har vestlige modeller – blot ikke længere Frankrig, men lande, der "omgås religion mere afslappet – såsom Storbritannien og Tyskland", siger Bulaç. Også på den vis forandrer religionen sig i det 21. århundrede.

Sharia? Nej da. I halvfemserne ønskede op til 20 % af tyrkerne islamisk lovgivning. I dag gælder det kun omkring 8 %. "De troende tyrkere kræver frihed som borgere og fri økonomi," siger Bulaç. "De vil ikke umyndiggøres og regeres autoritært. Og de synes ikke om, at nogen fortæller dem, hvordan de skal gå klædt."

Journalisten Ayşe Böhürler hører til de mange tyrkiske kvinder, hvis liv og karriere har været en bestandig kamp med udvendigheder. Problemet er hendes tørklæde. "Jeg er medlem af AKPs grundlæggelsesråd, men jeg kan ikke komme i det tyrkiske parlament," siger hun. For tørklæder er forbudte i alle offentlige bygninger i Tyrkiet.

"Jeg ville indskrive mig på et magisterstudie, men blev afvist. Jeg ville gerne være studievært, men blev trængt over på de islamiske kanaler grundet mit tørklæde. Sekulære aviser antager ikke mine artikler." Mange gange er det sågar svært at få plads på en restaurant. For kort tid siden var Böhürler med en veninde i Istanbuls cappuccino-kvarter Nişantaşı. "Tjeneren kom hen til vores bor og bad os forlade lokalet, fordi de andre gæster følte sig generet af vores tørklæder."

Det er også disse hverdagens øjeblikke i det sekulære Tyrkiet, der har gjort troende muslimer til EU's forbundsfæller. Meget af det, som Bryssel kræver af Tyrkiet i optagelsesforhandlingerne, er sammenfaldende med de anatolske oprykkes ønsker: menneskerettigheder, ytringsfrihed, adskillelse af militær og politik, afmilitarisering af politiet, demokratisering af de offentlige institutioner, omskoling af dommere og domstole, der ikke (som det i dag er tilfældet) skal forsvare staten, men derimod juraen. På spørgsmålet om, hvor de gerne vil have, at Tyrkiet er om 20 år, svarer anatolske forretningsfolk som Saffet Arslan og Berna Ilter såvel som journalister som Ekrem Dumanlı og Ayşe Böhürler enstemmigt: i EU.

"Reformer efter europæisk mål hjælper os til en bedre fremtid," siger Böhürler. Den radikalt sekulære elite derimod, som engang var Tyrkiets vestlige avantgarde, har længe opfattet den Europæiske Union som forbundsfæller med den "islamske fare" og på alle måder forsøgt at blokere for EU-reformer.

Deres faste borg er hovedstaden Ankara: brede boulevarder, statslige bankbygninger, langstrakte administrationsklodser, hegn og pigtråd foran militæranlæg, det massive forsvarsministerium, flere ambassader end barer og restauranter, politi i hvert et gadekryds, parlamentsbygningen i mørk granit på et bjerg præcis 1923 meter fra Kemal Atatürks grav. 1923 er den sekulære republiks fødselsår. Alt – virkelig alt – er symbolsk i statens centrum.

Vil man for alvor have indflydelse, skal man hertil. I et af parlamentets gårdværelser sidder Suat Kılıç på 34. Han er nybarberet og har kortklippet hår, blå jakkesæt, et imødekommende smil og et lille tyrkisk flag i knaphullet. Han ligner et forbilledligt parlamentsmedlem – måske også, fordi han ikke har den klassiske elitebaggrund og hverken er fra Ankara eller Istanbul.

Hans far var byggearbejder i Samsun ved Sortehavet og grundlagde senere en byggevirksomhed. Hans brødre overtog firmaet fra faren. "Selv forbruger jeg det, de producerer," smiler Kılıç. Han studerede jura, blev journalist og arbejdede på tv-kanalen D. Da AKP i 2002 for første gang vandt valget med absolut flertal, hørte han med sine 28 somre til de yngste parlamentsmedlemmer. Han var nået frem til centrum.

Som det gælder for de fleste AKP-parlamentarikere, går også Kılıç's kone med tørklæde. Har han et problem med den sekulære stat? "Nej," udbryder Kılıç oprørt, "et troende menneske kan da selvfølgelig være fuldstændig verdslig. Men det er en privatsag, hvor tit han går i moske, om hans kone går med tørklæde, og hvilken tro de opdrager deres børn. "Også i en sekulær stat."

"Borgernes frihed" – med den parole begrundede AKP efter at have vundet valget i juli 2007 en reformlov, som blev gennemtruffet under stort postyr. Endnu engang handlede det om tørklædet. Regeringen ophævede et forbud, som i de fleste sekulære lande i Vesten ville have været utænkeligt. Tyrkiske studenter måtte forud for ophævelsen af forbuddet ikke gå med tørklæde på universitetet. Det skal fremover være tilladt, så at flere troende familier sender deres børn på universitetet.

Det er den første reform – blandt de hundredvis af love, som AKP har gennemført – der på en eller anden måde har med religion at fatte. Det gør godt ude blandt partiets symbolik-tørstende vælgergrundlag. Samtidig får den dog de radikalt sekulære kræfter og stiller kampen mellem den gamle og den nye elite på spidsen. På grund af et stykke stof er hele Tyrkiet ved at gå over på midten.

I Ankara skal (von Amts wegen die Regierung)**forbydes** (von Amts wegen die Regierung)

Loven vil blive AKP's skæbne. I Ankara skal (von Amts wegen die Regierung) forbydes – helt grotesk set fra et vestligt-demokratisk synspunkt. Forfatningsdomstolen grubler over et klagemål, der kræver øjeblikkelig opløsning af det konservative AKP, som har absolut flertal i parlamentet. Premierminister Erdoğan, præsident Gül og 71 andre partimedlemmer – heriblandt journalisten Ayşe Böhürler – kræves at få forbud mod at deltage i politik. Var tørklædeloven en fejl?

Suat Klc (det unge anatolske parlamentsmedlem) løfter afværgende hænderne. "Det er en lov, som et flertal i parlamentet har vedtaget, og som et flertal af tyrkerne går ind for. Hvordan kan det være en fejl?"

Mister den nye elite sin indflydelse, hvis AKP bliver forbudt? Klc sætter en kampberedt mine op: "Vi erobrede ved sidste valg 47 % af stemmerne. Hvis de forbyder os nu, vil vi i sidste ende blot blive stærkere.

Her lyser de unge anatoleres usvækkede selvfølelse, deres fortrøstning om at være på vej ad historiens sejrallé. Bag dem står rige forretningsfolk, aviser, fjernsynskanaler, hele universiteter og det troende folk.

Men måske var Tayyip Erdoğans selvfølelse for stor. Premierministeren selv bragt sejren i fare. Efter at have vundet valget i 2007 undte han først sig selv en lang reformpause, han samarbejdede med nationalister om tørklædeloven, han verfede hovent advarsler fra sit eget parti til side og provokerede den politiske modstander med sin åbenmundethed. Nu privatiserer han en fjernsynssender og lader den tilflyde sine egne folk. Erdoğan viser med sit dårlige eksempel de unge anatolere, at erobringen af centrum kræver stor fingerspidsfornemmelse og pålidelige forbundsfæller i den sekulære lejr. I det stykke mangler Erdoğan en del for tiden, og også af den grund kører der en politisk proces mod hans parti.

Men AKP-strategerne er allerede i gang med at planlægge et afløserparti. Grundtanken er, at partier og politikere kan man forbyde, men ikke folket. Parlamentsmedlemmet Suat Klc er optimistisk: "Folk vil bringe os til magten igen." I den forbindelse påberåber han sig både Tyrkiets grundlægger og EU: "Atatürk sagde, at al suverænitet tilhørte folket. EU forlanger demokratiske grundregler for vores sameksistens af os. Det er bare det, vi er ude efter: demokrati, demokrati, demokrati."

Den radikalt sekulære elite i hær, retsvæsen og politi kender godt dette arguments jordskælvsagtige styrke. De har for længst lært at frygte det troende folk og den nye middelklasse, deres indflydelse i Istanbul og Ankara, tørklæderne og hvalrosskæggene

på landets nøgleposter. De griber nu til deres sidste middel mod det: igen at forhindre Tyrkiet i at blive et ægte demokrati.

Oversat fra tysk af Sara Høyrup

Cand.mag. SARA HØYRUP, sprogarbejder

www.hoyrup.biz

DK: (+45) 2747 7300 / ES: (+34) 637 226 732

Nyhavn 12A, 2., DK-1051 CPH K